ВОЛЬНАЯ БЕЛАРУСЬ

Цэна асобнаго № 15 кап.

Умовы падпіскі ня 1917 год.

За 1 м.	За 2 м.	За 3 м.	За 4 м.	За 5 м	За 6 м.	За 7 м.	За 8 м.	За 9 м.
1 р.	2 р.	3 р	4 р.	5 р.	6 р.	7 р.	8 р.	9 р.

Падпіска прымаяцца толькі с 1-го чысла кожнаго месяца.

Перамена адрэсу—50 коп. Пры зьмені адрэса конча прыкладаць стары адрэс.

Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны і толькі з аднаго боку папяры. Кепска перапісаныя рукапісы ні чытацца, ні друкавацца ня будуць.

На ліставаньня, перасылку рукапісаў і іншыя адказы-павінны прыкладацца маркі.

Газэта палітычная, эканамічная і літэратурная.

Год выданьня I.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Мінск, Захараўск. 18

Умовы друку абвестак:

(На IV боку газэты) за 1 радок шпальту 40 к. за 2 рад. 80 к. за кожны раз.

Асобам, шукаючым працы — 1 руб. за 3 радкі за адзін раз.

№ 21. 1917 г. Пятніца Выходзіць двойчы на тыдзень. 29 верэсьня 1917 г. № 21.

Расійская рэспубліка.

Як ведама, Часовы Урад, маючы на увазі агульную прыхільнасьць да рэспубліканскай ідэі, выдаў закон, каторы устанаўляе у Расіі—р э с п у б л і к у.

Рэспубліка—гэта значыць, што у Расіі ня будзе больш ніякага цара: ні старога, ні новага абіраць ня будуць. Ня будзе ні цара, ні караля, ні імператара, —ня будзя такога чалавека, у якога улада пераходзіла-б ад бацькі да сына у спадшчыну.

Рэспубліка—гэта значыць, што дзеля кіраўніцтва дзяржаўнымі справамі будуць склікаць людзей найлепшых і найразумнейшых, такіх людзей, каторыя сапраўды прымаюць да сэрца інтарэсы людзей, і ніхто ні мае права упраўляць дзяржаваю толькі праз тое, што ён панскага роду, што ён радзіўся у палацах, а ні у простай хаці.

Цяпер, калі Урад нарэсьці выдаў закон пра рэспубліку, усякія ваганьня пра дзяржаўны лад у Расіі мусяць зьнікнуць. Цяпер павароту да старога ладу быць ня можа, і кожны, хто захоча зноў цара, будзе лічыцца злачынцам проці закону.

Урад доўга вагаўся выдаваць закон пра рэспубліку, бо людзі казалі, што толькі Устаноўчы Сойм мае права устанавіць рэспубліку. Гэтыя людзі звыклі рахавацца ні с тым, што патрэбна, а с тым, што на іх думку, згодна с правам, с тым правам, каторае ужо дажыло свой век і страціла жадны сэнс і значэньне. У тых людзей, як-бы добра і патрэбна ш т о ня было, але ня можна таго рабіць, калі старое, або выгаданае імі права таго ні дазваляе. Так і цяпер, яны добра ведалі, што рэспублікі хоча увесь народ і што выдаць закон пра рэспубліку вельмі патрэбна, а тым часам запынялі правіцяльство і казалі, што такі закон мае праба выдаць толькі Устаноўчы Сойм. А мы бачым, што скліканьне Устаноўчага Сойму усё адкладаецца і адкладаецца і нет ведама, калі ён склічацца. Расія і так цэлых шэсьць месяцаў ня мела ніякага дзяржаўнага ладу, шэсьць месяцаў у Расіі ня было ні цара, ні рэспублікі, і уся справа адкладалася да Устаноўчага Сойму. Ліхія людзі ня спалі, яны задумалі скарыстаць гэта ніпэўнае становішча дзяржавы, каб вярнуць старыя парадкі. Толькі тагды, як генэрал Карнілаў, умовіўшыся з другімі генэраламі, зрабіў спробу захапіць уласьць да сваіх рук,—толькі тагды Урад схамянуўся і выдаў закон пра рэспубліку. Такім чынам, у Расіі устаноўлен нарэсьці лад р э с п у б л і к а н с к і—Расія стала р э с п у б л і к а й.

Але выдаць голы закон пра рэспубліку мала. Гэта усё роўна, як ісьці дамоў ды спыніцца на палові дарогі. Трэба яшчэ паясьніць, якая то мае быць рэспубліка. Знойдуцца і тут людзі, каторыя стануць казаць, што гэтага нельга зрабіць бяз ухвалы Устаноўчага Сойму. Але на прыкладзі з абвешчаньнем рэспублікі мы бачым, што гэта няпраўда, а калі яны гэта кажуць, дык пэўна за тым, што ня хочуць паясьняць, якая павінна быць у Расіі рэспубліка. Зрабіць жа гэта трэба і як можна хутчэй, бо час ня чакае.

Расія—дзяржава надзвычайна вялікая, на прасторы расійскай дзяржавы магло-б патоўпіцца многа вялікіх дзяржаў, такіх як Нямеччына, Францыя і інш., а жыве у Расіі многа саўсім асобных народаў, і усе разумеюць што ня можна усімі тымі народамі кіраваць аднаму Ураду (правіцяльству) з аднаго Петраграду. Усе разумеюць, што трэба даць волю усім народам, каб кожны жыў у сваіх краёх па сваіх законах, а каб толькі дзеля агульна-дзяржаўных справаў прэдстаўнікі усіх народаў зьезджаліся на параду да Петраграду. Бо ня можуць аднакія законы здаволіць і тыя народы, што жывуць у стэпу і на зямлі працуюць, і тыя народы, што у гарах жывуць і жывёлу пасьвяць, і тыя народы, што на адном мейсцы ня жывуць, ні сёлаў, ні гарадоў ні маюць, а увесь час вандруюць з аднаго мейсца на другое. А такіх асобных, ні падобных паміж сабою народаў, у Расіі вельмі многа. Разумеяцца, каб нікому ня было крыўды, дык трэба каб кожны народ сам упраўляўся, ня крыўдзючы другога народу, ды каб кожны народ вольна разьвіваў сваю культуру і гаспадарскі дабрабыт. Усе народы роўныя, німа паміж іх ні лепшых, ні горшых, і усе яны маюць права жыць так, як гэта вымагаецца іх гістарычнымі і эканамічнымі варункамі і найлепш спрыяе іх добрабыту. Маючы дома свае уласныя законы і парадкі, кожын народ будзе пасылаць да Петраграду сваіх прэдстаўнікоў дзеля агульных, супольных усей дзяржаві справаў. Такая рэспубліка, дзе кожын народ мае свае законы і парадкі, а супольныя справы, што датычаць цэлай дзяржавы, разважаюцца прэдстаўнікамі усіх народаў, — называецца ф э д э р а т ы ў н а й р э с п у б л і к а й.

І вот, калі Урад выдаў закон, што расійская дзяржава ёсьць рэспубліка, дык ён ні павінян спыняцца на палові дарогі, а ніхай зараз жа паясьніць, якая гэта рэспубліка. Дзеля гэтага Урад павінян выдаць закон, што Расія ёсьць ф э д э р а т ы ў н а я р э с п у б л і к а.

Само сабою разумеяцца, што у расійскай федэратыўнай рэспубліцы усе павінны мець роўнае і аднакае права, як панэ, так і просты сялянскі люд. І выдаючы законы пра дзяржаўны лад, трэба гэта падцьвердзіць, каб ня было потым спрэчак, ні жаднага няпаразуменьня. Такая рэспубліка, дзе усе людзі маюць аднакае і роўнае права, называецца д э м а к р а т ы ч н а й рэспублікай.

Урад, выдаўшы закон пра рэспубліку, ні чакаў, покі зьбярэцца Устаноўчы Сойм ды ухваліць яго падзею; так сама ён павінян, ні чакаючы Сойму, выдаць закон, што расійская рэспубліка ёсьць ф э д э р а т ы ў н а я д э м а к р а т ы ч н а я р э с п у б л і к а.

Я. Л.

Зьезд народаў.

8—15-га верасьня у Кіеві адбыўся зьезд народаў, скліканы Украінскай Цэнтральнай Радаю. На зьезд прыслалі сваіх прэдстаўнікоў усе народы і вобласьці Расіі, захопляныя нацыянальным рухам, апарт народаў Сібіры, але і тыя прылучыліся да зьезду, прыслаўшы сваё прывітаньне. Так сама, Часовы Урад, заўважыўшы, што зьезд будзе першым кангрэсам свабодных народаў Расіі, пастановы каторага мецімуць палітычнае і гістарычнае значэньне, прыслаў на зьезд свайго прэдстаўніка.

На зьезд прыехала больш за сто дэлегатаў. Разгледзіўшы іх мандаты [поўнамоцтва], камісія прызнала поўнапраўнымі 90 чалавек. Беларусаў—8 чалав., грузін—2 ч., эстонцаў—4 ч., жыдоў—10ч., казакоў—9 ч., латышоў—10 ч., літоўцаў—9 ч., палякоў—6 ч., румын (малдаванаў)—6 ч., расійцаў (маскоўцаў]—3ч., татар—10 ч., цюркаў—5 ч., украінцаў—9. Такім чынам, на зьездзі было прэдстаўлено 13 народаў Расіі.

Па партыйнаму пракананьню дэлегаты дзяліліся гэтак: соц.-дэмакрат.—13, сац.-рэв.—12, сац.—8, сацыял. федэр.—3, безпарт.—16, нац.-дэм.-4, рад.-дэмакр.—1, дэмакр.—6, трудов.—1, сіаністаў—5, сялянск. хаўрус.—1, сац.-народ.—2, нац.—9, літоўск. дэмакр. народ. сваб.—3, белар. сац. грамады—2, хрысц. дэмакр.—1, фэдэр.—5, нац.-рэвал.—1.

Польскія прэдстаўнікі, народ каторых дамагаецца нізалежнасьці, супрацоўнічаць на зьездзі адмовіліся, застаючыся на ём з дарадчым голасам.

На зьездзі былі ухвалены гэтакія пастановы:

I. Пра фэдэрацыйнае адбудаваньне дзяржавы расійскай.

Зьезд народаў, скліканы у Кіеві Цэнт. Укр. Радаю, абмяркаваўшы на пасядзэньнях сваіх з 8-15 верэсьня справу будучаго ладу дзяржавы расійскай, спыніўся пасьля спэцыяльных дакладаў і іх абгаварэньня, на гэтакіх тэзах:

а] Першаю хібаю дзяржаўнага ладу Расіі, як пры старым парадку, так і пасьля рэвалюцыі, ёсьць надмерная цэнтралізацыя [з'асяродкаваньне] законадаўчай і выканаўчай уласьці.

б] Угрунтаваная на гэтым прынцыпі дзяржаўная машына ня можа як сьледнаісьці і гвалтуе паступовасьць дзяржавы.

в] Ня гледзючы на вялікую рознастайнасьць (разнообразіе) краёў і народаў Расіі, цэнтралізацыя уласьці затрымоўвае поступ гаспадарскай самачыннасьці насяленьня, спрычыняецца да эксплуатацыі акраін ніпрацоўнымі станамі цэнтру, а тым самым і да гаспадарчага занепаду гэтага цэнтру (асяродку).

г] Упарадкаваньне цэлае купы эканамічных спраў жыцьця працоўнага народу,—як зямельная і перасяленчэская справы, грамадзкая дапамога і іншыя,—вымагаюць гнучага і разнастайнага нацыянальна-адміністратыўнага апарату, дапасаванага да мейсцовых і бытавых асаблівасьцяў кожнай нацыі.

д] Калі нябывалая, па свайму напружэньню, у сьвеці вайна паставіла перад дзяржаўнаю машынаю асаблівыя вымогі на конта шпаркасьці і прадуктыўнасьці яе работы, дык яна выявіла цалкам сваю ніздольнасьць, ня можучы здаволіць самых пільных патрэб жыцьця і досыць часта валтузячы грамадзкую працу, каторая здолала-б здаволіць гэтыя патрэбы.

е] Цяперашняе бязладзе як на фронці, так і у тылу, ва усіх дзелянках дзяржаўнага жыцьця, мае сваю прычыну у дзяржаўным цэнтралістычным ладзі.

ж] Дзеля ратунку дзяржавы ад тае руіны, якая яе чакае, конча трэба зараз жа перабудаваць дзяржаву на саўсім новых падвалінах, каторыя ня пакінулі-б жаднае магчымасьці для цэнтралізацыі.

з] Дзеля таго, што гісторыя выпрацавала два тыпы дзяржаўнага ладу для вялікіх дзяржаваў,—складаючай адно агульнае цэлае, а сама—або цэнтралістычны, або фэдэрацыйны,—трэба мець на увазі гэту альтэрнаціву.

і] Першае дамаганьне сучаснай дэмакратыі—шырокае прычыненне грамадзян да дзяржаўнага жыцьця і налог да парадкаваньня гэтым жыцьцём законадаўчым, а не адміністрацыйным спосабам [напрыклад—абрахункі выдаткаў дзяржаўных]—магчыма толькі пры фэдэрацыйным ладзі дзяржавы.

к] Рэспубліканскі лад можа моцна стаяць толькі у фэдэрацыйнай дзяржаві, бо ў цэнтралістычнай дзяржаві лёгка можна рабіць зьмены дзяржаўнага ладу праз захапленьне цэнтральных ўстановаў.

л] Цэнтральная улада можа мець даверра усіх станаў люднасьці, а, значыць, і мець сілу пры фэдэрацыйным ладзі.

м] Праз тое, што Расія складаецца з асобных народаў, якія маюць большую ці меньшую нацыянальную самасьвядомасьць, разнастайную нацыянальную культуру, гістарычнае мінулае і з эканамічнага боку яны складаюць асобныя сваекапіталтныя часткі, дык ядына прыдатнаю формаю фэдэрацыі ёсьць такая, каторая пабудована на нацыянальных падвалінах.

н] Вялікія краё, заселенныя адною нацыянальнасьцяй, могуць, па бажаньню, або падзяліцца на колькі фэдэрацыйных едыніц, або, застаючыся фэдэрацыйным цэлым, даць аўтаномію асобным часткам краю.

о] Тыя нацыянальнасьці, каторыя—як, напрыклад жыдоўская—распарушаны па усёй дзяржаві і нігдзе ні маюць свайго краю, карыстаюцца правам мець экстэрытарыяльна-пэрсанальную аўтаномію.

Зважаючы на памянёныя памяркаваньня, Зьезд народаў, скліканы Цэнтр. Укр. Радаю прызнае, што Расія павінна быць ф э д э р а ц ы й н а ю дэмакратычнаю рэспублікай.

II. Пра агульна-дзяржаўную і краёвыя мовы.

Зважаючы: а] што нізаконныя захады скінутага царскага правіцяльства да цалкавітае русіфікацыі народаў выклікалі у гэтай справі многа нідарэчнасьцяў, якія вельмі шкодзяць культурнаму жыцьцю народаў; б] што справедлівае адзначэньне права народаў Расіі на родную мову, якое-б забезпечвала вольны шлях да шырокага поступу нізавіслых нацыянальных культур,—ёсьць ніадкладная патрэба і павінна быць зробляна зараз-жа да Устаноўчага Сойму; в) што поўнапраўныя у гэтым сэнсі грамадзяне павінны усё такі узяць на сябе і купу абавязкаў, якія абмяжуюць правы іхніх моваў, але якія патрэбны с пагляду на дзяржаўны добрабыт,—Зьезд Народаў, скліканы Цэнтр. Укр. Радаю, пастанавіў:

1) С часу рэвалюцыі усе мовы рэспублікі сталі цалкам роўнапраўнымі і

№ 21 выходзе спозьнена с прычыны жыдоўскіх сьвят, у якія друкарня не працуе.

праз тое у будучай расійскай фэдэрацыйнай рэспублiцы мае быць пазаўжды забэзпэчана цалкавітая воля усім мовам у прыватных і прыватна-прававых зносінах.

2) Вышэйшыя рэвалюцыйныя органы будучых асобных дзяржаў—часьцін фэдэрацыі павінны прызнаць адну або колькі мову даннага краю за краёвыя мовы для зносін адміністрацыйных органаў з грамадзянамі, а гэтак сама с цэнтральнымі органамі фэдэрацыйнай адзінцы і паміж сабою; такімі краёвымі мовамі маюць быць мовы усіх народнасьцяў, лічба каторых у данным краю дасягае пэўнае колькасьці, адзначанае законам.

3) Вольныя грамадзяне расійскай фэдэрацыйнай рэспублікі павінны прызнаць расійскую мову, як найбольш зразумелую большасьці народу, моваю агульна-дзяржаўною для зносін цэнтральных органаў фэдэрацыйных адзінак с цэнтральнымі органамі фэдэрацыі і паміж сабою.

4) Школа, цэрква, суд павінны быць датычна мовы, як і ва усіх іншых адносінах, цалкам вольнымі і кіраванца толькі жаданнямі зацікаўленых асоб, а праз тое прызнаньне мовы агульнадзяржаўнаю ні дае ёй жаднае перавагі у справе школьнай, царкоўнай і судовай над іншымі мовамі рэспублікі.

(Працяг будзе).

МЭМОРЫЯ прэдстаўнікоў Беларусі на III-ей Канфэрэнцыі народаў.

(Летась, 1916-га г., у чэрвені месяцы, адбылася у Швайцарыі III-я Канфэрэнцыя Нацыяў, на каторай прэдстаўнікі беларусаў падалі вось якую Мэморыю, або дэкларацыю, друкаваную па француску у Лёзанні 27-га чэрвеня.)

Тэрыторыя, на якой жывуць Беларусы, на захадзі граніцыць с краем латышскім, Літвою і Польшаю, на поўдні—з Украінаю, на ўсходзі і поўначы—з Вялікарусамі. Найдаўжэйшая граніца—гэта граніца з Украінай, яна становіць трэцюю часьць усей граничнай лініі, найкарацейшая — с Польшай. Паўднёвая граніца Беларусі праходзіць на поўнач Брэста-Літоўскага, удоўж балот Прыпяці, аж да Чарнігава; ад тэтага места [гораду] простай лініяю па поўнач аж да Ржэва і на поўнач ад Ржэва крывою лініяю да Рэжыцы ламанаю лініяй праз Дзьвінск аж да Брэсту-Літоўскага. У сярэдзіні гэтай лініі агульнай масай жыве каля васьмі мільёнаў Беларусаў.

Беларусы вядуць свой род ад старынных плямёнаў Крывічоў і Дрэговічоў, к IX-му сталецьцю арганізаваных ў адну дзяржаву готскімі легіёнамі, прыйшоўшымі с Скандзінавіі. Латышы, паўночныя суседзі Беларусаў, дагэтуль называюць іх Крывічамі—«Kriwoi», а Літоўцы клічуць іх Готамі—«Gudėi».

Ад IX-га веку да XIII-га гісторыя Беларусі—гэта праця̆г заядлых войнаў ў абарону свае незалежнасьці проціў рэшту рускіх [княжства Кіева—Украінскага, Наўгародскага і інш.]

Гэтая гіганцкая барацьба змусіла нарэшці княжэства Крывіцка-Беларускія мала-памалу, але дабровальна злучыцца з Літвою. Ад XIII-га веку да другой палавіны XVI-га Беларусам, злучаным з Украінцамі і Літоўцамі, удалося стварыць магутную дзяржаву, вядомую ў гісторыі пад назвай Вялікага Княжаства Літоўска-Рускага. Язык беларускі быў языком адміністрацыі вялікіх княжстваў: па-беларуску пісаліся усе афіцыальныя і судовыя дакумэнты, адміністратыўныя акты, законы і летапісы княжаства.

У канцы XVI сталецьця, ў 1569 гаду, упаўнаважныя народаў Беларускага, Украінскага і Літоўскага падпісалі на Люблінскім Соймі унію (злучэньне) з Польшай. Па Люблінскаму трактату абедзьве дзяржавы, Беларусь-Літва і Польша злучаюцца ў адну рэспубліку на падставі роўнасьці, кожны край заховывае свае войска, свае фінансы, свае судовае і мяйсцовае упраўленьне, але з супольным соймам для абедзвёх старон.

У канцы XVIII-га сталецьця злучаная польска-літоўска-беларуская рэспубліка, вядомая пад агульным названнем «Рэчпаспалітая», была зьніштожэна, яна была падзелена паміж суседнімі дзяржавамі: Прусіей, Аўстрыей і Расіей. Беларусь была цалкам прылучана да Расіі у 1793-ім гаду, на моцы згоды, падпісанай у Гродні. Згоду гэтую падпісала царыца Катарына II у сваім і насьледнікаў імені: яна абяцалася захаваць на вечныя часы ў прылучаных да Расіі землях беларускіх вольнасьць сумленьня, нярушымасьць маетнасьцяў духоўных і свецкіх і грамадзянскую волю паводлуг старых звычаяў і пры вілеяў. Але беда, што урачыстым абяцанкам гэтым, наданым народу Беларускаму, не давялося быць датрыманымі, бо Расія зусім ня думала спаўняць тое, што яна абяцала. Праўдзівыя мэты царыцы ў адносінах да Беларусаў можна бачыць у яе лісьце да графа Разумоўскага; там яна гавора аб патрэбі паступовай русіфікацыі. На другі год па прылучэньні Беларусі да Расіі пачаліся прасьледаваньня і агранічэньня проціў Беларусаў. У 1795-м годзі пашырылі на Беларусь моц закону, выданнага Пятром I у 1720 годзі для Украіны, і забаранілі друкаваць у краёвай мові Пісьма Сьвятое і рэлігійныя кніжкі. Прасьледаваньня нацыанальнай цэркві уніяцкай павялічыліся, царкоўныя маентнасьці былі канфіскаваны, кляштары зачынялі, кніжкі царкоўныя палілі, духаўнікоў уніяцкіх каралі, верных сілаю наварочвалі на праваслаўе і т. д. і т. д.

Полацкі сабор 1839-га году давершыў усё, што да яго рабілося: рускія біскупы абвясьцілі, што царква уніяцкая зноў злучылася с праваслаўнаю. Цар Мікалай I ў сваім маніфэсьці 1839-га году абвясьціў трэцка-каталіцкую (уніяцкую) веру не істнуючай і зацьвердзіў навярненьне ўсіх уніятаў да царквы праваслаўнай. У гэтым жэ самым часі ён выдаў наказ, забараняючы ужываньне беларускай мовы.

Народ Беларускі сапраціўляўся гэтаму прымусоваму з'еднаньню з царквой праваслаўнай. Збройнай сілай і карацельнымі экспэдыцыямі з рускіх казакаў ўвадзілі праваслаўе на Беларусі. Прылучэньне уніятаў да казённай цэркві цягнулося ад 1820-га да 1905-га году. Кроў мучэнікаў «возсоединенных любовію» пачырваніла зямельку беларускую і сьнягі Сібіру. Пераробка уніяцкіх цэркваў адбывалася с крывавымі бойкамі; над селянамі, упорна бараніўшымі веру бацькоў сваіх, нешчадна зьдзекаваліся дзікія банды казакаў, праліваўшых кроў верных і ксяндзоў грэцка-каталіцкіх (зусім так сама, як гэта было і на Украіні, ў краю Холмскім).

У тым самым часі, каб абрусіць Беларусаў, расійскі урад напоўніў край маскоўскімі чыноўнікамі і попамі, каторым Сынод і дагэтуль плаціць падвойное «жалованьне,» як місіанэрам. Лічба школаў, пачынаючы ад 1840 г., зменьшылася на чвэрць. Прыгон [няволя] селян асабліва змоцнены быў на Беларусі: селянін быў прыкуты да зямлі, і пан атрымаў права караць падданага і нават ссылаць яго ў Сібір. Мяйсцовыя ўласьці, тлумачачы па свойму і пашыраючы на Беларусь указ Петра I, выданы ў 1720-м годзі, не дазвалялі друкаваць ні воднай кніжкі ў роднай мові. Ад 1793-га да 1905-га г. знаходзім толькі два выданьня беларускія,—гэта два катэхізмы*]. Толькі ў 1905-м годзі Беларусы, як і усе іншыя народнасьці, атрымалі права друкаваць у роднай мові усё, што хочаш. Ня гледзючы па 110-летні ўціск, вісеўшы над нацыанальным пачуцьцём Беларусаў, пры паяўленьні першага беларускага часопісу шмат сьвядомых беларусаў адклікнуліся на яго прызыў. Праз 10 год, значыць да 1915 г. Беларусь здалела стварыць сабе пісьменства, выказаць таланты паэтыцкія і літэратурныя, стварыць арганізацыі нацыанальныя, культурныя і сацыальна-эканамічныя.

Да пачатку вайны Беларусы мелі сем часопісаў «Наша Ніва», «Маладая Беларусь», «Саха», «Лучынка», «Раніца», «Крапіва», «Наша Доля», **) чатыры выдавецкія таварыствы, некольні гурткоў крэдытовых і коопэратыўных, цэлую сетку вясковых народных бібліатэк. Але «констытуцыонная Расія» не давала Беларусі ніякіх другіх правоў, апрача права выдаваць кніжкі ў краёвай мові. Закон забараняў навучаньне па-беларуску ў пачатковых школах, вясковыя бібліатэкі мусілі быць патаёмнымі. Забаронена было чыноўнікам трох міністэрстваў (ваеннага, духоўных спраў і народнай прасьветы) падпісывацца на часопісі, або атрымліваць кніжкі беларускія. Пры канстытуцыонным расійскім урадзі сілковае абрушэньне практыкавалося старанна, дзякуючы усей урадавай сыстэмі і вялі-

Сымон Музыка.

Часьць другая.

(Працяг. Гл. № 20.)

—Што ж бы ты рабіў, дзядуня,
Каб умеў на скрыпцы граць?
—Шчасьце ў рукі к табе суне,
Ня ўмееш толькі браць...—
Але змоўкнуў і замяўся
Ды закашляўся стары,
Знаць штось сьцяміў, дагадаўся.
—Кепска, што ні гавары,—
Дзед другое ўжо трактуе,
Ты—малы яшчэ зусім,
Усякі скрыўдзіць і ушчуе,
Бо што цацкацца з малым?!
А тым часам блізка холад,
Прыдзе с сіверу зіма...
Ой, зазнаеш, хлопчэ, голад,
Як прытулішча німа!
А дзе пойдзеш і хто прыме,
Калі самі ўсю зіму
Печы ціскаюць плячыма?
Не, табе, брат, аднаму
Горка, горка давядзецца,
Ты старога запытай:
Ой, часамі так прыпрэцца,
Што хоць рэпачку сьпевай.
А на сьвеці, хлопчэ, ўсякіх
Многа знайдзецца людзей,—
На пахілых і сабакі
Брэшуць злосьней і гарэй...
А ты ж як надумаў, дзеткі?
—А ня ведаю, ніяк...
—Гм! То кепска, мая кветка!—
Галавой матнуў жэбрак.
Змоўк дзядок, маўчаў Сымонка,
Апусьціўшы вочы ў дол,
А жабрак размысьліў тонка
I гавора:—Што ж, сакол,
Калі хочыш, пойдзем разам
Хлеб жэбрачы дабываць,
Маліць Бога прад абразам...
Ты мне будзеш памагаць,
Што заробім, то падзелім.
Памяркуемся. Дык што?
Да паноў у двор мы цэлім,
I цябе са мной ніхто
Не пакрыўдзіць, не ушчуе,
Перакідаеш зіму;
Там—Бог—бацька, ня скрыўдуе,
Не захочыцца Яму
Нашых горкіх сьлёз сірочых.
Думай, хлопчэ, разважай.
—Хай так будзе, як дзед хочэ,—
Мне адзін ўсюды рай.
—От і добра, не пагінеш
Хлеба знойдзецца кусок...
Што ж, Сымонка, атпачынеш,
Ды пацягнемся, браток:
Дзень кароткі, вечар скора,—
Аб начлезі думаць час.
Бог ня схоча—без прызора
Не пакіне, дзеткі, нас.
Зноў Сымонка засмуціўся,
Вокам ўсё кругом абвёў;
Недалёка дым курыўся,
Вецер попел гнаў з вуглёў,
Тух агоньчык, што прыветна
Так хлапчынку прыхінуў.
Жаль Сымонку агарнуў
I сьлязінку незаметна
Рукавом ён абмахнуў.

III.

Усходзіць сонцэ і сьвет с цьмою
Прэдстаўцы пачаткаў двух,
Так ня сходных між сабою,
Памяжуюць с кругам круг.
Нікне ночка. Дзень чуць значна,
С сьмехам ясным на вуснох,
Ідзэ з ёю ў стэп ніўбачны,
Покі згубіць ў глыбінох
Цёмна-сініх і далёкіх,
Там, дзе зорачкі гарацъ,
I дзе хмарак адзінокіх
Віхр ня смее заганяць.
Як той дзень за ночкай сьледам
Ходзе кажную пару,
Шоў Сымон за старцам-дзедам:
Уніз адзін, другі ўгару.
Дзед слабеў і траціў сілы,
Жыцьця круг ён замыкаў,
I ступаў па край магілы;
Хлопчык жыцьце пачынаў.
Шлі яны ад хаты к хаці,
З вёскі ў вёску, с края ў край,
У сермяжкох—латка у лаці,
З адным толькі словам:—дай!
I ў прыгодзе ўсё бывала:
Цісьнуў холад іх, мароз,
Уюга вочы засыпала,
Вецер торбачкі іх трос,
Як шалёны выў, сьмеяўся,
Біў іх сьнегам, з ног скідаў,
Ды ў лахмоцьця забіраўся,
Шапкі з іх галоў зрываў
I ганяў па снежным полі,
Злы, безжаласны, вар'ят!
I Сымонка, як ніколі,
Сьлёз і гора вынес шмат.
Але хлопчык шоў пакорна,
Мерным крокам, як і дзед,—
Усюды сьцежка ім прасторна,
Волен ўсюды Божы сьвет.
Ды што нам у тым прасторы?
Што нам шыр без берагоў,
Калі мы—чаўны у моры
Без вясла і парусоў?
I арлу прастор ня мілы,
Хоць і волен яму пуць,
Калі ён ні мае сілы
Вольна скрыдламі ўзмахнуць
I ляцець, куды ён хоча—
У багну сіней глыбіны
Там, дзе ў хмарах гром ракоча
Шле маланка пяруны.
Неразлучны с скрыпкай—другам
Плёўся хлопчык, ў сьнезе вяз,
А па хатах, з дзедам цугам
Узьняўшы вочы на абраз,
Пеў жабрацкія «літаньня»
А калі дзед начаваў,
То старэцкія сьпеваньня
Ен на скрыпцы выцінаў.
I тагды, як зрэдка сьпевы
Песень дзедавых сьвятых
Ціхім жаласьці павевам
Дакраналась струн жывых,
Раптам скрыпка ажывала,
I другім ўжо языком
Жаласьць сэрца выяўляла
I зьвінела пад смыком.
I тагды кругом Сымонкі
Шум у хаці заціхаў.
I ўздыхалі ціха жонкі
I ўсіх смутак ахінаў.
Іх тагды шчырэй дарылі,
Ласкавей былі да іх,
I на другі раз прасілі,
Як знаёмых ўжо старых.
Грош завёўся ў дзеда ў латах—
Запамог Сымон яму.
Так ў дарогах і па хатах
Перакідалі зіму.
Даў Бог весну. Ручаямі
Зьбеглі талыя сьнягі,
I пад цёплымі лучамі
З рэчак спалі ланцугі.
Зноў вакруг загаманіло
Жыцьцё радасьцю, вясной,
Шчасьце, долячку суліло
Зноў валало і маніло
У даль з надзеяй за сабой.
А Сымонка нецярпліва,
Сам не знаючы, чаму,
Ждаў даўно вясны, як дзіва,
I кляў холад і зіму.
I цяпер ён быў вясёлы,
Радасьць ў сэрцы пачуваў,
Як бы гралі там анёлы,
I сам ціхенька сьпеваў,
А пра што—душа ня знала,
Так сьпевалася само,
Толькі чуў ён, што спадала
С шыі цяжкае ярмо
Адзіноты, долі горкай;
Жыць хацелась і сьпеваць,
А уночы з Божай зоркай
Доўга, доўга размаўляць.
Ен любіў і неба ясна
Сьпеў зямлі з яе красой
I з натурай згодна, шчасна
Жыў, зьліваючысь душой.
Часта дзед, йдучы с Сымонам,
У гай сходзіў спачываць,
Каб пад дубам там зялёным
Плечуке крыху размяць.
Сядзе, торбы пазьнімае,
Іншы раз і прыкархне,
А то часта, пад шум гаю
С хлопцам гутарку расчне.
Дзед хадзіў па сьвеці многа,
I ні мала ён пражыў,
Дык ня дзіва—у старога
Язык спраўна латашыў.
Толькі б дзед разгаварыўся,
Потым трудна супыніць:
Сказ за сказам так і ліўся,
I бубніць дзед, і бубніць,
Як у восень дождж па стрэсі,
I адкуль ён толькі браў!
I любіў Сымон, як ў лесі
Дзед казаньня расчынаў!
А кругом было так міла,
Лес ці гай чуць-чуць шумеў,
Мошка крыльлямі званіла,
Чмель над краскаю гудзеў,
Абнімаў яе галоўку
I так смачна цалаваў,
Бы дзяўчыну-чорнаброўку

кім выдаткам, робленым на гэта.

Беларускія вучыцелі, зрабіўшыя хаўрус, каб адваеваць права ужываньня роднай мовы ў пачатковых школах, былі засуджэны і шмат з іх яшчэ й цяпер на ссылцы ў Сыбіру, куды яны былі сасланы «адміністратыўным парадкам.»

Беларусы ня мелі прэдстаўніка у Дзяржаўнай Думі, дзякуючы выбарнай сыстэмі, прыдуманай спэцыяльнаа для Беларусі. Мова беларуская дагэтуль выключэна з цэркваў праваслаўных і каталіцкіх касьцёлаў.

Да апошніх часаў вяскoвая палітыка дзяржавы старалася калёнізаваць (заселяць) Беларусь вялікарусамі; Беларусам-католікам забараняли купляць зямлю, занімаць пасады на урадавай службі і закладаць ананімныя таварыствы.

Калі выбухнула вайна, Беларусы заложылі дабрачыннае таварыство помачы ахвярам вайны. Таварыства гэта працавало з мізэрнымі капіталамі ад дабравольных складак, каторых нe магло хапаць на патрэбы гаротных. Расійскі урад прыняў сыстэму помачы па нацыянальнасьцям; ён ўдзяліў досыць значную помач усім чужынцам, выключыўшы толькі Беларусаў і Украінцаў. У гэтым жэ часі расійскі урад эвукуаваў з розных мейсц Беларусі сотні тысяч селян беларускіх, нішчыў хлеб па палёх, паліў хаты і гумна; адступаючая армія гнала перад сабою эвакуованых, як быдла, ў варунках самых негігіенічных і самых цяжкіх аж у паўночную Расію і Сібір; дзяцей часта бралі ў прытулкі, каб іх русыфікаваць. З зямель беларускіх, захопленых цяпер Аўстра-Немцамі, выгналі каля 300.000 чалавек. Часьць жыхароў асталася ў сваіх сялібах, дзякуючы толькі таму, што іх вёскі лежалі па за шляхам баёў, або дзякуючы таму, што яны загадзя пахаваліся ў лясох і балотах.

Каля году ужо, як арміі расійскія і нямецкія бьюцца на зямлі Беларусі (і Украіны) і люд гэтай старонкі мусіць цярпець усе жахі вайны, будучы выстаўлены на паўнейшае руйнаваньне іх быту эканамічнага і спыненьне культуры.

Цяпер, дзякуючы III-й Канфэрэнцыі Народнасьцяў, мы маем магчымасьць першы раз за 120 гадоў заявіць цывілізованаму сьвету аб поўным браку у нас правоў, ад каторага мы цярпелі ў Дзяржаві Расійскай. Мы просім у цывілізованых народаў спагады нам і падтрыманьня, каб змусіць шанаваць нашы нацыянальныя і культурныя правы.

Мы можэмо мець нарэшці надзею, што, які-б сабе ня быў канец вайны, народы эўрапейскія памогуць нам запэўніць Беларусі усе палітычныя і культурныя правы, якія дадуць нашаму народу магчымасьць вольна развіваць свае інтэлектуальныя, маральныя і эканамічныя сілы і што гэтыя правы дазволяць нам быць гаспадарамі на нашай ўласнай зямельцы.

Прэдстаўнікі Беларусі.

Лёзанна, 27 чэрвеня 1916 г.

*) У 50-х і 60-х годох друкаваліся лацінкаю у Міеску, у Бейліна, беларускія творы Марцінкевіча, як польскія (Увага Рэдакц.)

**) „Раніца" і „Крапіва", выйшлі толькі на адному №. Не упамяута беларуская каталіцкая тыднеука „Беларус", якая выдавалася праз цэлыных два годы. (Увага Рэдакц.)

Апошнія навіны.

Нашы фінансы.

Расход на вайну выносіць ужо 41 мільярд с палавінаю руб. [мільяр—тысяча мільёнаў, а мільён—тысяча тысяч]; дзяржаўны доўг падрос ад 9 мільярдаў руб. да 35 мільяр., адных працэнтаў прыдзецца плаціць 1 мільярд 800 мільён. руб.

Нацыаналізацыя Алтайскай школы.

Алтайская сэкцыя губэрнскага вучыцяльскага зьезду, пастанавіла вясьці навучэньне у пачатковых школках Алтаю на алтайскай мові, расійская мова павінна быць адною з навукаў у пачатковай школцы.

Харчавая справа у Туркестані.

У 19 № мы ужо пісалі аб недахваці харчоў у Туркестані і аб думцы сартаў засеяць свае паля ні бавоўнікам, а жытам і пшаніцаю. Мы тагды казалі, што гэтая справа будзе яшчэ разглядацца на агульна-туркестанскім мусульманскім зьездзі. Цяпер гэты зьезд ужо адбыўся. Ен пастанавіў, што, калі Часовы Урад не паклапоціцца зараз жэ аб дастаўцы хлебу у Туркестан, адказацца ад пасеву бавоўніку, а засеяць паля пшаніцаю. Часовы Урад павядомлены аб гэтай пастанові.

Пытаньне гэтае разглядалося на сходзі Часовага Ураду 10 верасьня. Было пастаноўлено зрабіць самыя энэргічныя заходы, каб павялічыць падвоз хлеба у Туркестанскі край.

Новыя Унівэрсітэты.

Часовым Урадам пастаноўлено адчыніць унівэрсітэт у Іркуцку.

Палтаўская гарадзкая дума пастанавіла адчыніць у Палтаві юрыдычны факультэт, як аддзяленьне Харкаўскага унівэрсітэту.

Чэска-польскія адносіны.

Афіцыальны прэдстаўнік чэхаў у Расіі, прафэс. Масарык, некольні дзен таму назад быў у Маскве. Польская калёнія прымала яго надта сэрдэчна у кватэры таварыства «Лютня».

На прывітаньне А. Кольпарскага, праф. Масарык адказаў цікаваю прамоваю аб польска-чэскіх адносінах.

«... Наш моцны звязак,—гаварыў праф. Масарык,—выплывая з палітычнага палажэньня, вытворанага вайною.

Аўстра-Вэнгрыя, апанованная Гэрманіей, істнея толькі pro forma. Гэрманія і Аўстрыя—цяпер адна цаласьць; дзеля гэтага палякі, чэхі і славакі, як суседзі так сама злучаны дзеля супольнай абароны. Да гэтых народаў далучаюцца і палуднёвыя славяне дзеля змаганьня са страшным пангэрманізмам. Справа польская, чэска-славацкая і паўднёва-славянская творыць адно палітычнае пытаньне, бо пангэрманізм дамагаецца нямецкага аб'еднаньня цэнтральнай Эўропы.

Славяня заходнія і паўднёвыя павінны утварыць таймаваньне для нямецкага напору. Гэтую самую думку, выславіў ксёндз Лютаслаўскі, гаворачы, што канечнасьць такога запору ясна відна у гістарычным «развіцьці Польшы.»

«... Хаўрусьнікі,—гаварыў далей праф. Масарык,—адкідаюць нямецкую ідэю панаваньня аднаго народу (Herrenvolk) над іншымі, а прызнаюць вольнасьць малых народаў. Кажны народ, усьвядомляны і развіваючы сваю культуру, ёсьць роўнапраўнай едзініцай і часьцяй цэлага арганізму чэлавечаства. Мы, славяне, праціўпастаўмо нямецкай ідэі нашую уласную ідэю і погляд на чалавечаство,—ідэю далёка выжшую за прускую ідэю панаваньня.

Мы, чэха-славакі і палякі, ня толькі сваім геаграфічным палажэньнем, але й наказам гісторыі змушаны да як найцясьнейшага абараніцельнага хаўрусу. Гэта выплывая з страшнай нацыянальнай ворагасьці Гэрманіі. Палітычная матэматыка давяла абодва заходнія славянскія народы да прымірэньня на сьмерць і на жыцьцё.

Праўда, ёсьць паміж намі і спрэчныя пункты, напр. Сілезія. Аднак гэтая справа, у параўнаваньні са сьвятовым палажэньнем і нашымі вялікімі заданьнямі, здаецца мала-значнай. Мы ня былі-б годнымі вольнасьці, калі-б мы не маглі развязаць гэтага вузла...»

Польская Акраінная Рада.

У памешканьні польскага клубу (у Кіеві) «Огніво» азбываюцца апошнімі часамі пасядзэньня Польскай Акраіннай Рады.

Думка аб утварэньні гэтакай Рады паўстала яшчэ падчас апошнага палітычнага зьезду прэдстаўнікаў польскіх арганізацый. На прыватных нарадах польскага насяленьня Украіны, Беларусі і Інфлянтаў [Мітаўск. і Курляндз. губ.], якія адбываліся адначасна са зьездам, было пастаноўлена стварыць «Акраінную Раду» з 12-ці членаў,—ад Украіны 5, ад Беларусі 4, ад Інфлянтаў 2, і, ад незанятых паветаў Літвы, 1 прэдстаўнік. Апрача таго, у склад Акраіннай Рады увайшлі члены Дзяржаўнай Думы ад памянёных губэрняў.

У выпрацаванай кароткай праграмі гаворыцца, што Акр. Рада у агульнапольскай палітыцы будзе выпаўняць пастановы палітычнага зьезду у Маскве, а у мяйсцовай палітыцы хоча мець рашучы голас і быць прэдстаўнікам усяе польскае народнасьці Украіны, Беларусі і Інфлянтаў.

На першым пасядзэньні Акраіннай Рады выбраны прэзыдіум. Старшынёй выбрана З. Грохольскага, памошнікам яго—Барташэвіча, і пісаром С. Бярэзоўскага. На двух першых пасядзэньнях абгаварываліся пытаньня арганізацыі польскага насяленьня Украіны, Беларусі і Інфлян-

---

Шчыра к сэрцу прыгартаў.
Дзед садзіўся каля дуба,
Плечы к комлю прыпіраў,
І ў старэчы рот бяззубы
Цыбучок кароткі браў.
А Сымонка проці дзеда
Клаўся проста жыватом,
І лілася іх бяседа
Згодным, пыткім ручаём,
Толькі ж дзед стаў штось трывожны,
Аб зладзеях гаварыў,
Незнаёмы падарожны
Страх на дзеда навадзіў.
І Сымонка зауважыў
Як дзед пазухі бярог,
Як туды ён часта лазіў
Толькі устаў або прылег.
—Што, дзед хвор?—пытаў хлапчына
—Ды й нядуж такі, браток,—
Крэкча хітра старычына,
Зноў хапаецца за бок,
Стогне, войкае нарокам,
Як бы й праўду штось баліць,
А у дзеда там за бокам
Срэбра, золата ляжыць.
Вот ён байкі выдумляе:
Як зладзеяў моцна б'юць,
Што за доля іх спаткае
Як у пекла пападуць!
Божэ, як іх там ушчуюць!
Вараць чэрці іх ў катлох,
Шкуру кіпцямі зьдзіраюць
З іх зладзейскіх рук і ног,
Бьюць іх ў сьпіну бусакамі
І жывое мяса рвуць,
І па пальцах малаткамі
Жараць, косьці іх таўкуць.
А найгорэй тым трапляе,
Хто нешчасных жэбракоў
Крыўдзіць, губе, акрадае—
І ні скажыш—німа слоў.

IV.

Быў як раз пачатак мая.
Ну, й была тагды весна!
От такая, што бывае
Можэ ў сотні лет адна.
У меру ўсё было і ў пору;
Доджджык пройдзе, зноў цяпло,
Усё цягнулось к сонцу, ў гору,
Красавало і цьвіло.
Выйдзеш с хаты на до-сьвеці
От бы воздух так і піў,
І раслі б, здаецца, дзеці,
Каб ў раньлі іх пасадзіў!
А дзянёчак як настане!
Сонцэ у лісьцю задрыжыць,
Капля роскі на каштане
Сьмехам ясным заблішчыць.
Якіх красак самавітых
Не адбьецца ў тэй расе.
Залатых і срэбралітых,—
Тэнчы коляры ўсе!
Сонцэ вышэй падплывае,
Хмарак лёганькі пушок
Тчэ з валоканцаў, сплятае
Сонцу беленькі вянок.
А вакруг так ціха, гожэ,
А наслухаеш—чутно,
Як расце травінка Божа,
Півак сьвежае руно.
І з зямлі празрыстым парам
К небу ўзносіцца туман,
Як малітва сонцу, хмарам,
І дрыжыць, гарыць пажарам
Скат узгоркаў і курган.
Ну, вясна была на дзіва!
Не, Сымонку не забыць
Тэй вясны, пары шчасьлівай,
Покі ў сьвецці будзе жыць.
То было як раз на Ўшэсьце,
Слаўны быў такі дзянёк!
Увесь дзень парыло, а ўрэшці,
Узьняўся ціхі вецярок,
Ды густы, падуў з заходу
І засьценьваў неба край.
—Будзе нейкая прыгода:
Кроку, хлопчэ, падбаўляй,
Доджж, брат, будзе: косьці ныюць
Млявасьць чуецца, браток...
Эх, як хмары неба крыюць—
Унь, іх коціцца клубок!
Дзед з Сымонам адзінока
Шлі дарогай між палёў.
—Глянь—мо'вёска нідалёка?
—Ні відаць нідзе дамоў,—
Азірнуўшысь, хлопчык кажа,
Ды ізноў маўчком ішлі.
А на захадзі, як сажа,
Хмары цёмныя ішлі,
Грамадзіліcь, націскаліcь,
Іх страшэнныя клубы,
Расхадзіліcь, зноў сплываліcь
Іх калматыя чубы.
Як зьмяе, клубке качаліcь,
Пэрэвальваліcь, зьліваліcь
Ды ўпярод цяжэрна йшлі,
Ткалі хмару за сабою,
Страшнай, цёмнаю сцяною
Выпоўзалі с-пад зямлі,
Шырэй неба ахіналі,
Ноч рабілі без пары,
І відаць што бушавалі
У хмарах страшныя віхры.
Ў бліскавіцах, з грозным рэвам,
Навісала хмар стрэха,
Гук далёкі Божым гневам
Разліваўся перш сціха,
Потым бліжэй, бліжэй плыне—
Ды часьцей, ды ўсё гучней.
—Ну, Сымон: доджж, брат, ліпе,
Хоць бы хата дзе скарэй!—
А Сымон быў зачарован
Хмараў грознаю гульнёй,
Погляд быў яго прыкован
Да таго, што над зямлёй
Хмары ў нёбі выраблялі,
Як таўкаліся яны,
Як маланкі іх гаралі
І трасьлі іх пяруны.
Дзед барджэй ісьці стараўся
І Сымонку падганяў,
Шоў, на момэнт прыпыняўся,
Вёскі поглядам шукаў,
Ды хрысьціўся тарапліва
Як маланка жахане.
—Божэ добры, літасьцівы!
Прагавора і ўздыхне.
—Дзед! Чаму прэд бліскавіцай
Ты крыж трэйчы палажыў?
—Ці ня ведаеш, дурніца:
Каб злы дух не падступіў,
Бо Ільля яго, паганца,
Лупіць стрэламі грамоў,
Раз'ежджаючы ў маланцы
Над зямлёй меж аблакоў.
А злы дух, чарцяка, знае
Як схавацца—не хлушу,
Так і гэтак падступае
Пад хрышчоную душу.
От яго і не пускаюць,
А як чорта не пусьціць?
Люд набожны гэта знае:
Крыжык трэба палажыць.
От чарцяка і адскочыць—
Крыж страшней ўсяго яму;
А Ільля тут і даскочыць...
Ну, дык ведаеш чаму
Людзі хрысьцяцца, нябога,
Як стрэляюць пяруны?
Каб часамі і самога
Не распляжылі яны.
Хлопчык слухаў, рот разявіў,
Страх Сымонку агарнуў
Зноў у хмары вочы ўставіў,
І пад ногі ён зірнуў.
І яму цяпер здавалось,
Што з ім поруч, як клубок,
Нешта чорнае качалась
Не іначэй, як чарток,
А у хмарах, на малапках
Верхам лётаў Ілія...
Ціха стала на палянках
Заспакоілась зямля.
Усё баіцца і чакае
Чагось страшнага, маўчыць...
Хмара ж цяжка насядае,
Грозна крыльля разнімае,
Гром бушуе, тарахціць.
—Дзедка! Бачыш—унь сяліба!
Крыкнуў радасна хлапчук.
—Што ж? Мяжою пойдзем хіба,
Дзед аклікнуўся на гук—
І с шляха яны зьвярнулі,
На цяньке ідуць мяжой.
Хмары неба апранулі,
Даль закрылася імглой,
Ось загуў дождж ў аддаленьні,
Вецер дружна праляцеў,
Закачаўся да карэньня
Лес і глуха зашумеў.
Як жывое срэбра, важка
С хмар пярэдніх дождж упаў,
За маланкай следам цяжка
Гром страшэнны загучаў;
І, здавалось, не стрымала
Хмара цежару грамоў,
Раптам ставы разарвала,
Быццам рэчка лёд ўзламала
І пабегла з берагоў...

(Працяг будзе).

Якуб Колас.

таў, а гэтак сама даклад аб працы польскага выканаўчага камітэту на Украіні.

Пасьля грунтоўнага абмяркаваньня, было пастаноўлена выбраць камісію, якая мае выпрацаваць праэкт унутраннага самапарадкакаваньня польскае народнасьці на Украіні, Беларусі і Інфлянтах.

Трэцьце пасядзэньне адбылася вечарам 30-га жніўня. На ём абмярковаліся пытаньня агульна польскае палітыкі.

Незалежнасьць Літвы.

Літоўскае бюро ў Цюрыху паведамляе, што нямецкі урад пастанавіў склікаць у Вільні літоўскі сойм і утварыць літоўскую дзяржаўную раду. Незалежнасьць Літвы будзя выгалашана посьля адчыненьня рэйстагу.

Зьмены ў Польшы.

Недаўна стаўся вядомым новы нямецкі акт аб Польшы, гэта наказ Вільгэльма Варшаўскаму Гэнэрал-Губарнатару аб утварэньні Польскай Рэгэнцыйнай Рады і Польскага Кабінэту Міністраў. Палякі у большасьці незадаволены гэтым актам, бо ён не дае поўнай незалежнасьці Польшы.

Літоўскі нацыанальны сойм.

5 верасьня пачаў сваю працу ў Вільні Літоўскі нацыанальны сойм. Перад пачаткам засяданьняў сойму ў сабору была адпраўлена царкоўная служба па-літоўску. Сойм мусіць выбраць 20 чалавек, прэдстаўнікаў усіх партый, да Літоўскай нацыанальнай Рады. Выбранныя павінны быць зацьверждаены нямецкай адміністрацыяй.

Пратэст літоўцаў.

Літоўская Вархоўная Нацыанальная Рада выславіла пратэст проціў мэморыі, паданай 18-га красавіка [апрэля] некаторымі польскімі партыямі нямецкаму канцлеру, ў якой палякі дамагаюцца прылучэньня Літвы да Польшы.

Аўтанамісткі рух ў Індзіі.

Аб'еднанны зьезд «Нацыанальнай Рады індусаў» і «Ост-індскай магамэтанскай лігі» пастанавіў зьвярнуцца да вялікабрытанскага [ангельскага] ураду с такімі вымогамі:

1] каб імпэрскі урад адкрыта заявіў, што ён дасьць Індзіі аўтаномію;

2] зрабіць усе заходы, каб правесьці сыстэму рэформаў, запрапанованую зьездам;

3] прыпыніць палітыку рэпрэсій;

4] неадкладна вызваліць арыштаваных палітычных правадыроў Індзіі.

Кроацкая аўтаномія.

Вызнаючы права усіх народаў на самаадзначэньне і заклікаючы да аб'еднаньня усіх сэрба-краатаў і славенцаў у адну нежалежную дзяржаву, кроатскі сойм выбраў у Аграмі свой асобы нацыянальны урад. Члены яго выбраны з складу цяперашняга кроацкага парламэнту.

Інтэрнацыанальна-сацыалістычны камітэт пра Расію.

Інтэрнацыян.-сацыаліст. камітэт выдаў цыркуляр пад назваю «Расійская рэвалюцыя у небязпецы». Цыркуляр гэты гавора, што небязпека для рэвалюцыі вырастае з хатніх ніпаразуменняў, што заводзяцца сярод розных сацыальных станаў. Буржуазія здрадзіла рэвалюцыі; яны намагаюцца павесьці узброенны нарад пад штандарам сваіх імперыалістычных інтарэсаў. Да гэтага яшчэ прылучаюцца небязпечныя сацыал-патрыатычныя тэндэнцыі нікаторых гурткоў ды агітацыя сацыал-імперыалістаў у дзяржавах згоды (Англія, Пранцыя, Італія).

Цыркуляр зауважывае, што расійская рэвалюцыя ня мае належнага падтрыманьня з боку пралетарыату іншых дзяржаў і заклікае работніцтво іншых краёў стаць на дапамозі расійскай рэвалюцыі ні адно платонічнымі размовамі, але й актыўным выступам проціў вайны і імперыалізму. У гэтым тоупіцца способ уратаваць расійскую рэвалюцыю.

«Пагібель Расіі».

У адной аўстрыяцкай газэці надрукован артыкул Рорбаха, у каторым ён кажа: «Трагічныя стычкі паміж імперыалізмам і анархізмам у Расіі усё пабольшваюцца. Сацыаліст-рэвалюцыанер Керэнскі разумеючы, што пытанне ідзе пра самае істнуванне Расіі, як вялікае дзержавы, стаў пад сьцяг імперыалізму. Трудна угадаць, што будзе у Расіі ні у далёкім часі, але напэўна, што анархія пераможа, і тое, што робіцца у Расіі у сучасны момэнт, ёсьць толькі пачатак німінулага сацыяльнага распаду, за якім ніухільна пачнецца распад дзяржаўны... Калі Немеччына і Аўстрыя, дадае Рорбах, выявяць палітычную мудрасьць, дык Расія, як дзяржава, з якою трэба рахавацца, згіне».

(«Н. Рада»)

Паразуменьне паміж Гэрманіей і Аўстрыей аб далейшай долі Польшы.

З Жэневы даносяць, што на канфэрэнцыі графа Чэрніна з канцлерам Міхаэлісам дойдзено да поўнага паразуменьня у справі злучэньня Галіцыі з Каралеўствам Польскім і утварэньня з іх незалежнай дзяржавы, якая, будучы злучапа з Аўстра-Вэнгрыяй пэрсанальнай уніяй, ўвайшла бы ў склад яе, як трэцяя часьць. Немцы маюць на думцы утрымаць за сабою акупаваную польскую тэрыторыю да Нарова і Варты.

Мітрапаліт гр. Шэптыцкі аб будучыні Уніі.

Французкая газэта «Journal de Genewe» друкуе размову свайго карэспандэнта з мітрапалітам уніяцкім гр. Шэптыцкім, каторы катэгарычня запярэчыў чуткам, што яго падарожа да Швэйцарыі мае пад сабою якія небудзь палітычныя падставы. Усе стараньня аб справі замірэньня, якія яму прыпісвалі некаторыя газэты—пасьлед буйнага вабражэньня газэтных рэпортэраў, ахвотнікаў да сэнсацый.

Шэптыцкі пасьведчыў, што ён цяпер займасцца толькі справай зьбліжэньня заходняй і ўсходняй цэркваў. Працуе сам па сабе, не маючы ні ад каго жадных даручэньняў. Яго займае ня толькі справа задавальненьня царкоўных патрэбаў украінцаў і беларусаў на тых абшарах Расіі, гдзе цэркаў уніяцкая была уціскана расійскімі царамі,—але так сама й ідэя аб'еднаньня усіх хрысьціян ўсяго сьвету, асабліва ідэя зьбліжэньня каталіцкай і праваслаўнай цэркві.

Праваслаўная цэркаў—як выразіўся мітрапаліт Шэптыцкі—пераживае цяпер паважны крызіс і не становіцца ўжо ворага да уніяцкай цэркві. Уніяцкая цэркаў, як бы яна ні была малая і слабая, дзякуючы сваей асобнай пазіцыі, найбольш падходзіць да пачатку вялікай справы аб'еднаньня.

Канец паўстаньня ў Гіспаніі.

Паўстаньне ў Гіспаніі спынено. Забіто шмат народу: ў Мадрыдзі—12, ў Барцэлёні—37, ў Більбао—328, ў Нэрві—4 і т. д.

Правадыры паўстаньня ўцяклі у Францыю.

Нямецкі школьны хаўрус у Польшы.

Як даносяць польскія газэты, ў Лодзі утварыўся нямецкі школьны хаўрус. На установучым зьездзі былі прэдстаўнікі без малага 300 гмінаў (валасьцей.)

Нямецкі канцлер аб далейшай долі Альзас-Лётарынгіі.

Нямецкі канцлер Міхаэліс у гутарцы з рэдактарам Штутгартскай газэты сказаў, што бюджэтная камісія зьвярнулася да яго с просьбаю уладзіць пытаньне аб Альзас-Лётарынгіі. Покі што не вядома, ці Альзас-Лёсарынгія будзя падзяляна, ці зроблена незалежнаю хаўруснаю дзяржаваю. Апроч таго Міхаэліс сказаў, што Гэрманія, мусі быць, у хуткім часі абвясьціць свае умовы міру.

Разрыў дыплёматычных адносінаў між рэспублікай Кастарыкай і Нямечынай.

Рэспубліка Кастарыка (ў сярэдняй Амэрыцы] перарвала дыплёматычныя адносіны з Нямеччынаю, дзеля таго, што знайходзячыяся там нямецкія перасяленцы памагаюць паўстанцам проціў цяперашняго ураду.

Славянская энцыклапэдзія.

Выдаўніцтво Гарпэра ў Амэрыцы пачынае выданье спэцыяльнай слявянскай энцыклапэдзіі ў шасьці томах пад рэдакцыей вядомага амэрыканскага энцыклопэдзіста д-ра Зінгэра. У гэтай энцыклопэдзіі будзя асьветляна гісторыя славянскіх краёў, іх літэратура і штукарство, духоўнае і палітычнае развіцьцё славянскіх народаў.

Лісты да Рэдакцыі.

I.

Па украінску:

Хвальне Видавництво Часописі «Вольная Беларусь»!

Перад кількома днями атримав я перші числа Вашоі паважаноі часописі. За скору висилку еі—дякую Вам дуже і прошу посилати мені еі дальше.

Ривночасно з цим листом висилаю 4 карб. те—е. підписну плату на часопись за 3 місяцы 3 карб. і 1 карб. від себе на Білоруський національний Фонд.

Прийміть і цю, малу але щиру жертву полоненага галичанина украінця з щирими бажаньнями добраго поводжэньня і хосенного поступу праці коло заложеньня твердоі підстави на незалежний бут відроженной Білорусі.

Бажаю Вам, аби вся 10 мільонна маса Білоруськаго Народу, як один муж стала під сьвітлым прапором Відроженоі Білорусі.

Хай каждый Білорус деб' вин не був, по ту чи по тамту сторону багнетів, на батьківскій землі, чи в чужині, хай каждий як один сьвідомо—гордо скаже: я Білорус, я ним був і буду!

Хай збудят ся дримучы нетрі Ваших пущ, хай зашумять могуче срібні рікі Вашоі Землі,—хай спокійний білоруський плугатар, кине соху, протре очи і в цей важний час, стане твердою ногою в ряди Вільного Білоруського Народу!

Хай ніхто не остае ся з заду. Осіяних промінням і блиском сходячоі зорі, хай побачить сьвіт перших борців за Вільну Білорусь.

Сьміло вперед! Хай живе Білорусь!

З глубоким паважанем

Еронім Дрималик.

P. S. Прошу ще Вп. Видавництво післать на мою адресу дві—три книжки з білорускоі поезиі або прози—очевидно в білоруський мові і як ще можливе—маленький білоруський буквар.

II.

Пане Рэдактару!

У чыннай арміі ёсьць шмат салдат—беларусаў, каторыя хочуць чытаць беларускія кніжкі і газэты, але іх вельмі мала бачыць армія. Вельмі гэта нядобра, што мала пападае беларускае літэратуры салдатам. Як чалавек ні чытае на сваёй мові, дык ён забывае сваё нацыянальнае «я».

Парайце, як зрабіць, каб больш чыталі салдаты свае газэты і знаёміліся с сваёй літэратурай.

Надрукуйце у газэці, што салдатыбеларусы просюць у армію беларускіх кніжак і газэт, каб не забываць, што яны—беларусы.

Кожнаму з нас хочыцца каб жыла і шырылася Беларусь.

Салдат-беларус С. Сеўрук.

III.

Вельмі прашу выслаць усё, што маеце аб Беларусі. У нас німа ні кніг, ні газэт, а тым часам салдаты, ахвіцэры і чыноўнікі вельмі цікавюцца рэдкімі весткамі, якія бываюць у газэтах, на конта беларускага руху. І у гэты час, калі усе нацыі, пачынаючы украінцамі і канчаючы малдаванамі, маюць свае органы друку, нам на'т аб выхадзе беларускіх газэт дагэтуль нівядома.

Прышліце нам усё, што маеце.

Пакажыце нам дарогу да нашага хутчэйшага злучэньня.

К. Філонік.

Ахвяры.

Конопенок 5 р., Жывопісцэў 100 р., Шалыга 4 р., Ч. Радзевіч 5 р., Л. Гвозд 3 р., разам: 117 руб.,

Агулам з раней паступіўшымі—6916 рб. 61 1/2 к.

На фонд „Вольнае Беларусі“

Г. Б. 1 р., Конопенок 3 р., Найбіч 5 р., Ольшэўскі 50 к., Б. Залескі 3 р., Жывапісцэў 100 р., Кокошынскі 4 р., Шалыга 2 р., Волынец 3 р., Бобровко 10 р., Краскоўскі 18 р., Сабалеўскі М. 10 р., Рамановіч 50 р.,—разам—209 рб. 50 к.

Агулам з раней паступіўшымі —672 рб. 81 к.

Рэдактар Я. Лёсік.

ЗУБНЫ ДОКТАР
З. Федаровіч.
Захараўскі завул. д. 9 кв. 3 Прыймае ад 9 да 2 і ад 4 да 7 гадз.

„БЕЛАРУСКАЯ ХАТКА“
СТАЛОЎКА
Выдае абеды ад 1—4 гадз.
Прыймае месячных сталаўнікоў.
Захароўскі зав. д. № 6.

ВЫЙШЛА З ДРУКУ І ПРАДАЕЦЦА
новая кніжка
ЛІТЭРАТУРНЫ ЗБОРНІК
„ВОЛЬНАЕ БЕЛАРУСІ“
Цэна 45 кап., с перасылкай 50 кап.
ГАНДЛЯРАМ УСТУПКА.
Главны склад ў „Бел. Кнігарні“, Мінск, Захароўская, 24.

Выдавец «Т-ва Беларускай Культуры.» Друкарня Н. М. Нахунова (старшага).